

A skandináv államok, a balti államok és a visegrádi négyek összehasonlítása az adóverseny szempontjából

BÁN SZABINA

MSc-hallgató

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

Gazdaságtudományi Intézet, Közgazdaságtan Tanszék

Egészségház u. 4., Eger 3300

ban.szabina@uni-eszterhazy.hu

Az adózás több területen keresztül hat a versenyképesség számos elemére, miközben saját maga csupán egy a versenyképességre ható tényezők sorában. Így a globalizáció előrehaladtával egy új szempont – az adóversenyképesség – alapján kell az adózás és a versenyképesség kapcsolatát megítélni. Az adóverseny a skandináv államok, a balti államok és a visegrádi országok között jelentős versengést hozott létre az adórendszerek kialakításában és alkalmazásában, hiszen a jelenlegi gyakorlat szerint a vállalkozások a legalacsonyabb társasági adót kivető államokban hoznak létre telephelyeket, így ott adóznak a profitjuk után. Tulajdonképpen az adóverseny egy olyan összetett gazdasági jelenség, amely során az államok az adókulcsok csökkentésével vagy az adókedvezmények növelésével igyekeznek kialakítani egy olyan fenntartható adópolitikát, amely ösztönzi a gazdasági növekedést és a versenyképességet. A tanulmány célja, hogy elemezze az országcsoportok között létrejövő versenyt, valamint betekintést adjon az országcsoportokon belül is fenálló adóversenyről 1995 és 2023 között. A kutatás továbbá vizsgálja a Világgazdasági Fórum (WEF) által készített interjúkat, amelyekben az államok vezető döntéshozói, a vállalati vezetők és a szakértők fejtették ki véleményüket az adott ország gazdasági helyzetéről.

Kulcsszavak: adóverseny, társasági adó, adópolitika, WEF

1. Bevezetés

Az adózási szisztémák a történelmi hagyományok, a különböző adóztatási filozófiák, az állami szerepvállalás eltérő megítélése, a nemzeti gazdaságpolitika, az egyensúly menedzselésének igénye és eszközei miatt igen eltérő jellemzőkkel rendelkeznek az egyes országokban. Az Európai Unióban a társaságokat sújtó egyik közvetlen közteher a társasági adó, amelynek alapja és mértéke országonként eltérő. A szélsőséges adómértékek és adóalapok oka, hogy az adóügy a tagállamok szuverén jogai közé tartozik. A vállalkozások profitálnak egy ország infrastruktúrájából, és méltányos, gyakorlati, illetve politikai okai vannak annak, hogy miért kell adót fizetniük. Azonban az adó nem csupán a minimumra csökkenthető költség, hanem olyan teher is, amely csökkenti a beruházásokat és a gazdasági teljesítményt (WEF, 2020).

Az adóztatási verseny lényege az államok álláspontja szerint az, hogy egyes országok a többi államhoz képest kedvezőbb adószabályok kialakításával igyekeznek magukhoz vonzani a befektetőket annak érdekében, hogy minél jelentősebb adóbázisra tegyenek szert. Az adóverseny tulajdonképpen a szabályozó hatalom, *Deák* (2005) megfogalmazása szerint „a gazdasági viselkedésbe való intézményes állami beavatkozás kérdése” (*Deák*, 2005, 19. o.), annak problémája, hogy az adózásban megvalósuló nemzeti törvénykezés és az arra irányuló tagállamok feletti szabályozás hogyan egyeztethető össze. A külföldi tőke vonzása érdekében verseny alakul ki az államok között a társasági adózás során. A befektetéseket ösztönző adópolitika elsősorban a kevésbé fejlett országok számára versenyképesség-javító eszköz, ezért a kelet-európai bővítéssel az adóverseny az Európai Unióban is felerősödött (*Galántainé*, 2005).

Mindemellett az adóverseny károsnak tekinthető, mert eltéríti a nemzetközi befektetéseket, elkedvetleníti az adózókat az önkéntes jogkövetéstől, átalakítja a közkiadások és az adók közötti kívánatos egyensúlyt, az adózó nem ott járul hozzá a közszolgáltatásokhoz, ahol azt valójában igénybe veszi, illetve más országok növelni kényszerülnek a kieső bevétel miatt más adóalap után fizetendő adók terheit, valamint az intézkedések növelik más országok adóigazgatási költségeit. Ha mindehhez zárt körű ösztönző rendszerek kapcsolódnak, melyek nem engedik az adókedvezmények igénybevételét a belföldi adózóknak, és ha az ország közigazgatási és jogrendszere nem nyílt és átlátható, valamint az adózó megegyezhet az adóhatósággal az adó mértékéről, akkor megállapítható, hogy káros következményeket előidéző adórendszerről van szó (*Kakuk*, 2002; *Agnes et al.*, 2003; *Erdős*, 2012).

A tőkehozamokra kivetett adók két típusát különböztethetjük meg, ezek a tőkejövedelem adója és a társasági adó (*Stiglitz*, 2000). A hangsúlyt a társasági adóra helyeztem, mivel ezzel is fontos és érdekes eredményekre juthatok. Jelen tanulmányban a skandináv államok (Dánia, Svédország, Finnország), a balti államok (Észtország, Lettorság, Litvánia) és a visegrádi országok (Magyarország, Lengyelország, Csehország, Szlovákia)

közötti adóversenyre helyeztem a hangsúlyt. A skandináv államok közül Norvégia adatait nem vizsgáltam kutatásom során, hiszen az Európai Unió kívüli országok közé tartozik, így torzította volna eredményeimet. A kutatás során szakirodalmi szűrést, szekunder információfeldolgozást, kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt alkalmaztam. A kvantitatív módszerek pontos leírást adnak, és a statisztikai számítások alátámasztható információkat nyújtanak a vizsgált területek vonatkozásában. A szekunder adatforrások tekintetében releváns nemzetközi és hazai szakirodalom feldolgozása mellett a The World Economic Forum (WEF) adatbázisa, az OECD adatbázisa és az Eurostat adatbázisa került felhasználásra.

2. Az adóverseny jelentősége a vizsgált országokban

A skandináv államok, mint Dánia, Finnország és Svédország, híresek magas színvonalú közszolgáltatásaikról és nagyfokú társadalmi jóléti intézkedéseikről. Az adók magas szintje lehetővé teszi számukra, hogy nagyobb mértékben biztosítsák az egészségügyi ellátást, az oktatást, a szociális biztonságot és egyéb közszolgáltatásokat (*Zagyi, 2011*). Fontos azonban megemlíteni, hogy a skandináv államok általában nem versenyeznek az alacsony adókulcsokért vagy az adómentességért, mint más országok. Az adóverseny azonban közöttük is jelen van. A magas társasági adókulcsok segítenek csökkenteni a jövedelmi egyenlőtlenségeket, támogatják a szegényebb rétegeket a társadalomban, finanszírozzák a szociális programokat. Mindemellert ezen országok továbbra is vonzó befektetési célpontok maradnak, hiszen fontosnak tartják az egyenlőség és a társadalmi kohézió elősegítését.

A balti államok – Észtország, Lettország és Litvánia – az elmúlt években figyelemre méltó gazdasági növekedést értek el, és az adóverseny fontos szerepet játszik ebben a folyamatban. Észtország a legkiemelkedőbb példa az adóversenyre a régióban. Az ország 2000-ben bevezette az ún. „egyszerűsített adórendszert”, amelyben a vállalatok csak a kifizetett osztalék után fizetnek adót, nem pedig az árbevétel után. Észtország ezenkívül alacsonyabb személyi jövedelemadóval is rendelkezik, ami vonzóvá teszi a magasan képzett munkaerő számára az országot. Lettország és Litvánia is hasonló úton jár, bár nem olyan radikális reformokkal, mint Észtország. Mindkét ország alacsony adókulcsokat alkalmaz, valamint kedvező adórendszert kínálnak a vállalkozások számára (*András, 2006; Szilovics, 2019*).

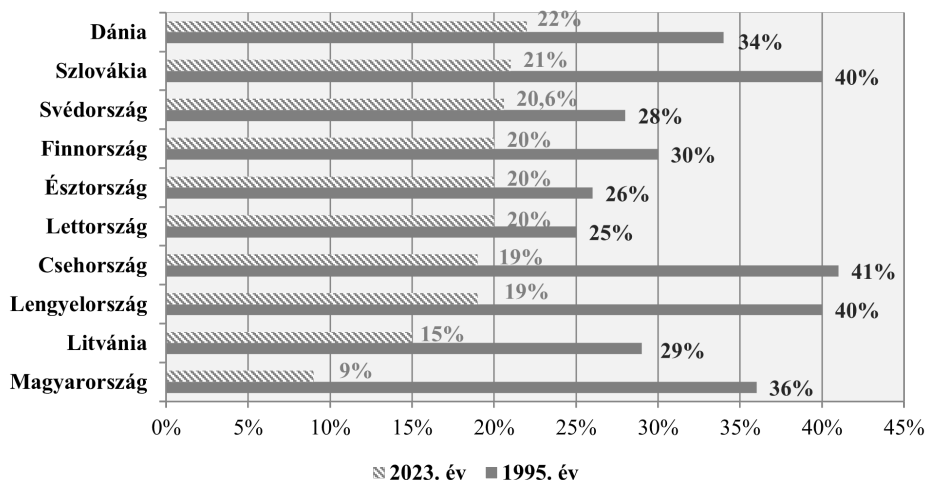
A visegrádi négyek – Magyarország, Lengyelország, Csehország és Szlovákia – a rendszerváltás óta nagy gazdasági fejlődésen mentek keresztül, és az adópolitika volt az egyik fő eszközük a gazdasági növekedés elősegítésében és a vállalkozási környezet javításában. Ebből adódóan a rendszerváltást követően elsődleges szempont volt a külföldi tőkebeáramlás biztosítása. A külföldi tőkebefektetésekért folytatott versengés

a közép-kelet-európai országokat az egyre alacsonyabb társasági adókulcs bevezetésére ösztönözte. Az 1. ábrán is látható, hogy ezen országok közül hazánk tűnik ki leginkább a (2017 óta) viszonylag alacsony 9%-os társasági adójával, míg a többi három visegrádi ország 19%-on és 21%-on tartja ezt a mértéket 2023-ban (Ambrus, 2017).

3. Az adóverseny mérése

Az adóverseny mérésére különféle megoldások vannak (Hajdu, 2012), mint például a gazdasági mutatók összehasonlítása, az adókedvezmények összevetése, az adókulcsok összehasonlítása, a vállalkozások és a befektetők preferenciáinak elemzése, valamint olyan nemzetközi szervezetek, mint az OECD vagy az IMF által készített jelentések elemzése. Jelen kutatásban az adókulcsok összevetésére, illetve a WEF által készített jelentések vizsgálatára kerül sor 1995 és 2023 között.

A verseny méréséhez legelső körben az adókulcsokat vetettem össze mind a 28 évre vonatkozóan, azonban a 1995. évi és a 2023. évi társasági adó mértéke közötti különbség volt a legnagyobb, így ezen differenciát mutatja az alábbiakban az 1. ábra.

Forrás: OECD-adatbázis alapján saját szerkesztés, 2024

1. ábra: A társasági adó mértéke a skandináv államokban, a balti államokban és a visegrádi országokban 1995-ben és 2023-ban (%)

Az 1. ábra a skandináv államokban, a balti államokban és a visegrádi négyekben mutatja a társasági adó mértékét 1995-ben és 2023-ban. Az ábra alapján elmondható, hogy az 1995-ös évhez képest a 28 év alatt a skandináv államokban, a balti államokban

és a visegrádi országokban is kisebb-nagyobb mértékben csökkent a társasági adó. A legnagyobb mértékű csökkenést a visegrádi országokban – Szlovákia, Csehország, Lengyelország, Magyarország – láthatjuk, hiszen 19%-os a visszaesés Szlovákiában, 21%-os Lengyelországban, 22%-os Csehországban és 27%-os a változás hazánkban. Az elemzésnél kiemelném, hogy mind a négy ország 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz a balti államokkal egyszerre, azonban az egyre erősödő adóverseny következtében a közép-kelet-európai régió tagállamai egyre alacsonyabb mértékben határozzák meg a társasági adókulcsaikat. Sőt mi több az Európai Unió egyes nyugati tagországai az újonnan csatlakozott országokat tartják felelősnek az egyre élesedő adóversenyért (Vörös, 2011). A 2004-es csatlakozást követően Csehországban 26% volt a társasági adó, Lengyelországban és Szlovákiában 19%, míg Magyarországon 16%, tehát a verseny valóban kieleződött az újabb és újabb csatlakozások következtében. A balti államok közül Litvániában volt egy egyhe 14%-os változás a társasági adóban az elmúlt 28 év alatt, míg Észtország és Lettország 5-6%-os csökkenést mutat. Összességében ezen államok alacsonyabb adókulcsokkal rendelkeznek, hogy a vállalkozások alacsonyabb adóterhekkel könnyebben tudjanak beruházni, fejlődni és munkahelyet teremteni. A skandináv államok magasabb adókulcsot alkalmaznak annak érdekében, hogy finanszírozzák a magas színvonalú közszolgáltatásokat, támogassák a szociális jólétet, csökkentés az egyenlőtlenségeket, és befektessenek az emberi tőkébe, ezzel is erősítve gazdaságuk és társadalmuk stabilitását.

A tanulmány következő részében bemutatom, hogy a vállalatoknak mekkora volt a társasági adóterhe a GDP-hez viszonyítva. Ahhoz, hogy egyszerűen össze lehessen vetni az 1. ábra értékeit a táblázat értékeivel, azonos éveket emeltem ki a vizsgált 28 évből.

Országok		1995. év	2023. év
Skandináv államok	Dánia	2,30%	3,15%
	Finnország	2,20%	3%
	Svédország	2,61%	3,20%
Visegrádi országok	Csehország	4,21%	3,96%
	Lengyelország	2,70%	2,79%
	Magyarország	1,82%	1,44%
	Szlovákia	5,90%	3,84%
Balti államok	Lettország	1,67%	0,97%
	Litvánia	2,60%	2,35%
	Észtország	2,34%	1,65%

Forrás: OECD-adatbázis alapján saját szerkesztés, 2024

1. táblázat: A vállalatok társasági adóterheinek aránya a GDP-hez viszonyítva a skandináv államokban, a balti államokban és a visegrádi országokban 1995-ben és 2023-ban

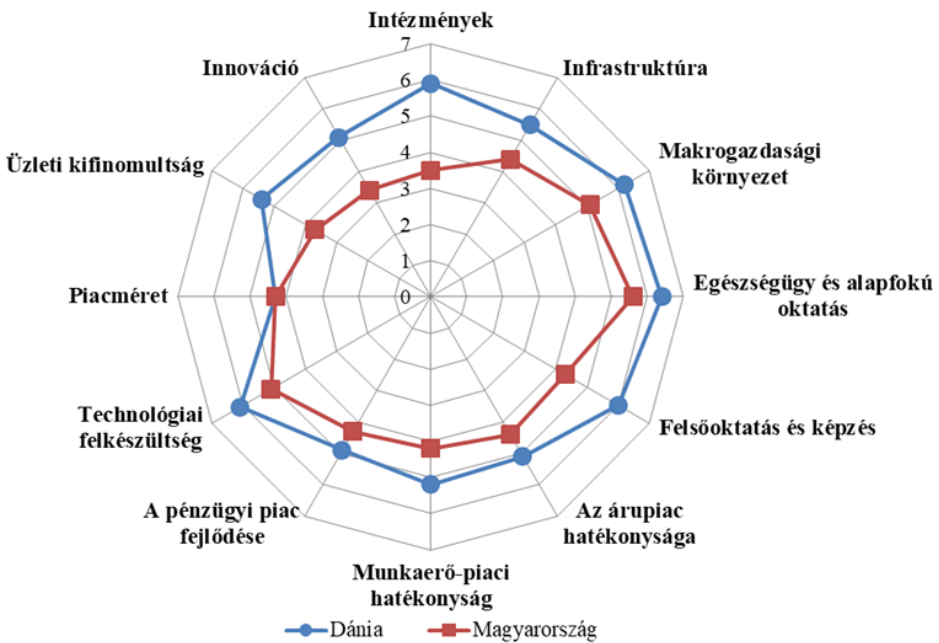
Az 1. táblázatban látható a vizsgált 10 országban működő vállalatok társasági adóterheinek aránya a GDP-hez viszonyítva 1995-ben és 2023-ban. Az adatok alapján a jóléti államok közé sorolható Dániában, Finnországban és Svédországban működő vállalatok társasági adóterheinek aránya a GDP-hez viszonyítva nem kiemelkedően magas 1995-ben a többi országhoz képest, míg Szlovákiában, a 40%-os társasági adókulcs mellett 5,9%-os volt az adóterhek aránya 1995-ben. Ez arra enged következtetni, hogy az állam jelentős összegeket fordított közszolgáltatásokra és társadalmi juttatásokra, biztosítta a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést, és megakadályozta a széles körű egyenlőtlenségeket. Azonban alacsony versenyképességre is utal, mivelhogy a magas adóterhek csökkenthetik a vállalatok nyereségét és befektetési kedvét, ami hosszú távon negatív hatással lehet az ország gazdasági teljesítményére. Magyarországon és Lengyelországban a magas adókulcs mellett alacsony az adóterhesség 1995-ben, ami arra utal, hogy a két országban széles körű adókedvezményeket vagy különleges adózási intézkedéseket alkalmaznak a vállalatok számára, valamint ösztönzik a gazdasági növekedést és a beruházásokat.

Az adóverseny mérésére a következőkben a WEF által készített jelentések vizsgálatára kerül sor 2006 és 2018 között. A külföldi tőkebefektetések szempontjából az adóverseny meghatározó tényező. Az adó mértéke és az adóadminisztráció jelentős befektetési környezetet befolyásoló tényezőnek bizonyult a Világbank egyik felmérése alapján is, amelyben 58 ország több mint 26 ezer vállalata vett részt (Erdős, 2012). A két legjelentősebbnek mondható tényező az adó mértéke és az adóharmonizáció, mivelhogy az adó mértékét a megkérdezettek több mint 40 százaléka, míg az adóharmonizációt pedig több mint 30 százaléka jelölte meg releváns és gátló tényezőnek (Galántainé, 2005).

A Világ gazdasági Fórum (WEF) által készített interjúk lényege, hogy az adatok gyűjtésével és elemzésével a globális versenyképességi indexet (GCI) évről évre kiértékeljék az egyes országokban, tehát olyan információkat gyűjtsenek, amelyek segítségével megérthetővé válnak a részt vevő országok gazdasági és társadalmi feltételei, valamint azok versenyképessége. A rendelkezésemre álló interjúk adatai 2006-tól 2018-ig mutatták be a vizsgált országok 16 legproblémásabb tényezőjét (adókulcsok, adószabályozás, hatástalan kormányzati bürokrácia, szigorú munkaügyi szabályozás, nem megfelelően képzett munkaerő, a finanszírozáshoz való hozzáférés, a nemzeti munkaerő gyenge munkamorálja, nem megfelelő infrastruktúra, elégtelen innovációs kapacitás, politikai instabilitás, kormányzati csődök, bűnözés és lopás, infláció, rossz közegészségügy, korrupció, devizasabályozás) egy üzleti tevékenység fenntartásához. Vizsgálatom szempontjából a válaszok között az adóversenyre vonatkozó visszajelzéseket kerestem, azonban minden évben és minden országban a legelső 5 hely között jelent meg az adókulcs és az adószabályozás. Az eredmények alapján arra lehetett következtetni, hogy a vizsgált államokban egyaránt problémát jelent az állami döntéshozatalon belül

az adók mértékének megszabása és azok szabályozása, azaz a vállalkozásoknak meg kell küzdenie ezen problémás tényezőkkel egy jól fejlett skandináv államban is (Schwab et al., 2006; Schwab, 2008; Schwab, 2009; Schwab–Sala, 2010; Schwab, 2011; Schwab, 2012; Rico, 2014; Schwab, 2015; Sala, 2016; Schwab–Sala, 2016; Schwab, 2017; Schwab, 2018; Horváth, 2021; OECD, 2024).

A World Economic Forum évente közzéteszi szintén a globális versenyképességi index értékét, amelyet különböző szempontok alapján állítanak össze. A 2. ábra ezt a 12 tényezőt mutatja be egy sugárdiagram segítségével.

Forrás: WEF által közölt interjúk alapján saját szerkesztés, 2024

2. ábra: A globális versenyképességi indexet befolyásoló tényezők rangsorolása (1–7) a WEF által készített interjúk alapján Magyarországon és Dániában 2017-ben

A 2. ábra szemlélteti Magyarországon és Dániában a globális versenyképességi indexet befolyásoló tényezők rangsorolását 2017-ben. Azért esett a választásom a 2017-es évre, mert az eddig rendelkezésemre álló (2006–2018) évekből a 2017. év mutatta a legnagyobb különbséget a két országcsoporthoz, azon belül is a két ország között. 2017-ben Dániában a társasági adókulcs 22%-v volt, míg Magyarországon 9%, a vállalati adóteher a GDP-hez viszonyítva Dániában 3,25%, Magyarországon 1,97%. Ezen ismertetett adatok és a 2. ábrán látható „intézmények” – mint versenyképességet befolyásoló tényezők – rangsorolása a két ország által egészen eltérő. Hiába az alacsonyabb

adókulcs és adóteher hazánkban, a versenyképességi indexet mindkét országban leginkább az egészségügyi ellátás hiánya, a vállalatok technológiai felkészültsége befolyásolja. Az intézmények, mint a jogállamiság, a korrupció, a politikai stabilitás és a hatékony kormányzás mértéke 5,9-es értékelést kapott a 7 fokú rangsorban Dániában, míg hazánkban 3,5-öset. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a skandináv államok, így Dánia is előnyösebb üzleti és politikai környezetet kínálhat a szereplők számára, míg Magyarországon szükség lehet olyan intézkedésekre, amelyek javítják a jogállamiságot, csökkentik a korrupciót és erősítik a politikai stabilitást.

4. Konklúzió, javaslatok

Az adóverseny egy összetett jelenség, amelynek következményei hatással vannak mind a gazdaságra, mind a társadalmi-gazdasági egyensúlyra. Fontos, hogy az államok fenntartható adópolitikát alakítsanak ki, amely ösztönzi a gazdasági növekedést és a versenyképességet, miközben biztosítja a közszolgáltatások finanszírozását és a társadalmi igazságosságot.

Ugyanakkor az adóversenynek vannak kihívásai is. Az államoknak az adóbevételek csökkenése miatt pénzügyi nehézségekkel kell szembenézniük, ami korlátozhatja a közszolgáltatások finanszírozását és a társadalmi jólétet. Az egységes belső piac működése szempontjából az adóverseny sok esetben lehet káros és versenytorzító hatású, mert eltereli a nemzetközi tőkét, és az adóelkerülés negatív tendenciáját szolgálja. Sőt mi több kihívás elé állítja a fejlett ipari országokat, hiszen kénytelenek az adóterhelés mértékét csökkenteni, vagy esetleg az adókedvezményekkel a külföldre, azaz adóparadicsomokba menekült vállalkozások és az ott felhalmozott jövedelmek hazatérését ösztönözni (Pfeffer, 2022).

Az adóverseny a balti államokban dinamikus folyamat, amely befolyásolja a gazdasági fejlődést és a régió vállalkozói környezetét. Az adópolitika továbbra is fontos szerepet fog játszani ezekben az országokban a versenyképesség és a fenntartható növekedés elősegítése érdekében. A skandináv államok között folytatott adóverseny intenzív, ahogy az országok igyekeznek 1995 óta csökkenteni az adókat, és vonzóbbá tenni magukat a befektetők és a vállalkozások számára. A visegrádi országok adóversenye folyamatosan alakul és változik az idő múlásával, és számos tényező befolyásolja, beleértve az adópolitikai döntéshozók prioritásait, a gazdasági környezetet, a nemzetközi trendeket és az EU-s szabályozást.

Az OECD által kidolgozott terv alapján meghozott új szabály pedig ellensúlyozná a politikai döntéshozók által a társasági adók „negatív versenyének” nevezett hatások egy részét szerte a világon által, hogy csökkenteni a szakadékokat a legmagasabb és a legalacsonyabb adókulcsokkal rendelkező országok között. Ez lenne a globális társasági

minimumadó bevezetése, amelynek kutatása egy következő tanulmány témakörét adná a jövőben. Összességében Limpókhoz (2004) hasonlóan elképzelhetőnek tartom a jövőben is az adóverseny fennmaradását egy olyan rendszerben, amelyben az egyes országok függetlenül alakítják adópolitikájukat, de egy vagy több meghatározott cél elérése és fenntartása érdekében szem előtt tartják más nemzetállamok döntéseit.

Hivatkozások

- AGNES, B. – LIONEL, F. – AMINA, L. (2003): *Tax Competition and Foreign Direct Investment*, CEP II., working paper, no. 2003/17
- AMBRUS, R. A. (2017). Európai uniós adópolitika és nemzeti adórendszer a V4 országokban. In: *Geopolitikai stratégiák Közép-Európában*. Tanulmánykötet. Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, pp. 615–625. ISBN 978-963-359-091-1
- ANDRÁS, S. (2006): *A mai magyar adórendszer. Jellemzők, problémák, kihívások. Előmunkálatok a társadalmi párbeszédhez*. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest, pp. 215–230.
- DEÁK D. (2005): Adóverseny a kibővített Európai Unióban. *Gazdaság és Jog*, 2005. január, 1. szám. pp. 19.
- ERDŐS É. (2012): Az európai adóharmonizáció mint a káros adóverseny elleni fellépés eszköze. *Publicationes Universitatis Miskolcensis; Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXX/1, pp. 255–270.
- GALÁNTAINÉ MÁTÉ Zs. (2005): Adóverseny az Európai Unióban. *Hitelintézeti Szemle*, (4)5–6. szám, pp. 45–62.
- HAJDU, E. E. (2012). A tényleges társasági adóterhelés mérése és trendje az Európai Unióban. *Gazdaság és Társadalom*, 2012(ksz.), 132–155.
- HORVÁTH S. (2021): A GDP-arányos adóbevétel rangsora. *Oeconomus Gazdaságkutató Alapítvány*. Letöltés: 2024. 01. 03. <https://www.oeconomus.hu/oecogram/a-gdp-aranyos-adobevetel-rangsora/>
- KAKUK J. (2002): Legújabb eredmények a nemzetközi adózás területén. *Pénzügyi Szemle*, 2002(8), 736–739.
- LIMPÓK V. (2004): *Adóverseny versus adóharmonizáció az Európai Unióban. A globalizáció hatása a hazai és a nemzetközi társadalmi-gazdasági folyamatokra*. BME, Gazdaságtudományi Kar, Budapest.
- OECD (2024): *Tax policy analysis*. <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/revenue-statistics-2522770x.htm>
- PFFEFFER Zs. (2022): A társasági adó a nemzetközi és az uniós jogi környezetben. *Külgügyi Műhely*, 2022/1. szám, pp. 67–96. DOI: 10.36817/km.2022.1.4
- RICO, P. (2014): The global competitiveness report 2014–2015. *World Economic Forum*.

- SALA-I-M. (2016): The global competitiveness report 2016–2017. *World Economic Forum*.
- SCHWAB, K. – PORTER, M. E. – LÓPEZ-CLAROS, A., (2006): The global competitiveness report 2006–2007. *World Economic Forum*.
- SCHWAB, K. (2008): *The global competitiveness report 2008–2009*. World Economic Forum.
- SCHWAB, K. (2009): *The global competitiveness report 2009–2010*. World Economic Forum.
- SCHWAB, K. – SALA-I-M. (2010): *The global competitiveness report 2010–2011*. World Economic Forum, Geneva
- SCHWAB, K. (2011): *The global competitiveness report 2011–2012*. World Economic Forum.
- SCHWAB, K. (2012): *The global competitiveness report 2012–2013*. World Economic Forum.
- SCHWAB, K. (2015): *The global competitiveness report 2015–2016*. World Economic Forum.
- SCHWAB, K. – SALA-I-M. (2016): *The global competitiveness report 2013–2014*. World Economic Forum.
- SCHWAB, K. (2017): *The global competitiveness report 2017–2018*. World Economic Forum.
- SCHWAB, K. (2018): *The global competitiveness report 2018–2019*. World Economic Forum.
- STIGLITZ, J. E. (2000): *A kormányzati szektor gazdaságtana*. KJK–Kerszöv, Budapest. pp. 548.
- SZILOVICS, C. (2019). Az adóreformok hatása a közép-európai adórendszerek néhány szereplőjére. *Iustum-Aequum-Salutare*, 95–106.
- VÖRÖS GY. (2011): *Az adók versenyképességre gyakorolt hatása az Európai Unióban*. Doktori értekezés, Szent István Egyetem, Gazdálkodás és szervezéstudományok Doktori Iskola, Gödöllő, pp. 60–80.
- WEF (2020): Is corporation tax good or bad for growth? In: Jane McCormick and Christopher Morgan Letöltés: 2024. 01. 01. <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/corporation-tax-good-or-bad-for-growth/>
- ZAGYI, O. (2011): A jóléti állam modelljének változása az elmúlt két évtizedben. *Gazdaság és Társadalom*, 2011(1), 128–146.